

Национальный центр общественного здравоохранения
Министерства здравоохранения
Республики Казахстан

ISSN 2223-2931

**САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ,
АУРУДЫҢ АЛДЫН АЛУДЫҢ ЖӘНЕ ДЕНСАУЛЫҚТЫ
НЫҒАЙТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Ғылыми-тәжірибелік журнал

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО
ОБРАЗА ЖИЗНИ, ПРОФИЛАКТИКИ ЗАБОЛЕВАНИЙ И
УКРЕПЛЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ**

Научно-практический журнал

**TOPICAL ISSUES OF HEALTHY LIFESTYLE FORMATION,
PREVENTION OF DISEASES AND PROMOTION OF HEALTH**

Scientific and practical journal

Volume 3. Number 65 (2019)

Нұр-Сұлтан, 2019

РЕДАКЦИЯ / EDITORIAL

Бас редактор
Ахметов Валихан Исаұлы
Редактор
Керуенова Зарина Ибрагимқызы
Қауымдастырылған редактор
Абильдина Ақбота Сүлейменқызы
Атқарушы редактор
Оразова Ғалия Ұзаққызы
Жауапты хатшы
Тултаева Ботагөз Серікқызы

Главный редактор
Ахметов Валихан Исавич
Редактор
Керуенова Зарина Ибрагимовна
Ассоциированный редактор
Абильдина Ақбота Сулейменовна
Исполнительный редактор
Оразова Ғалия Узақовна
Ответственный секретарь
Тултаева Ботагөз Сериковна

Editor-in-Chief
Valikhan Akhmetov
Editor
Keruyenova Zarina
Associate Editor
Abildina Akbota
Executive Editor
Galiya Orazova
Executive Secretary
Tultayeva Botagoz

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС / РЕДАКТОРСКИЙ СОВЕТ / EDITORIAL BOARD

Байгенжин Абай Кабатайұлы (Қазақстан)
Breda J. (Ресей)
Гаипов Әбдужаппар Эркинович (Қазақстан)
Койков Виталий Викторович (Қазақстан)
Құлжанов Мақсұт Кәрімұлы (Қазақстан)
Слажнева Татьяна Ивановна (Қазақстан)
Malcolm A. Moore (Корея)
Massimo Pignatelli (Қазақстан)
Mohammad Bagher Rokni (Иран)
Шарман Алмаз Төрегелдіұлы (Қазақстан)

Байгенжин Абай Кабатаевич (Казахстан)
Breda J. (Россия)
Гаипов Абдужаппар Эркинович (Казахстан)
Койков Виталий Викторович (Казахстан)
Кульжанов Мақсұт Каримович (Казахстан)
Слажнева Татьяна Ивановна (Казахстан)
Malcolm A. Moore (Корея)
Massimo Pignatelli (Казахстан)
Mohammad Bagher Rokni (Иран)
Шарман Алмаз Төрегельдиевич (Казахстан)

Abay Baigenzhin (Kazakhstan)
Breda J. (Russia)
Abduzhappar Gaipov (Kazakhstan)
Vitaliy Koikov (Kazakhstan)
Kuzhanov Maksut (Kazakhstan)
Slazhneva Tatyana (Kazakhstan)
Malcolm A. Moore (Korea)
Massimo Pignatelli (Kazakhstan)
Mohammad Bagher Rokni (Iran)
Almaz Sharman (Kazakhstan)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КОЛЛЕГИЯ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ / FOUNDING EDITORIAL BOARD

Айқымбаев Әлім Мағсұтұлы (Қазақстан)
Асқаров Альберт Мұхтарұлы (Қазақстан)
Бекенов Жұмабек Елтеқұлы (Қазақстан)
Бекібаева Бибігүл Жамбылқызы (Қазақстан)
Денисова Татьяна Геннадьевна (Қазақстан)
Есімов Дәулетхан Серғазыұлы (Қазақстан)
Каральник Борис Вольфович (Қазақстан)
Көпжасаров Дамир Асланұлы
(Қазақстан)
Миянова Гүлрайхан Абдурахманқызы
(Қазақстан)
Сүлейменова Жанар Нұрланқызы
(Қазақстан)
Текебаев Қанат Өмірбайұлы (Қазақстан)
Тоқмурзиева Гүлнар Жеңісызы (Қазақстан)

Айқимбаев Алим Мағсұтович (Казахстан)
Асқаров Альберт Мухтарович (Казахстан)
Бекенов Жұмабек Ельтекович (Казахстан)
Бекибаева Бибиғуль Джамбуловна (Казахстан)
Денисова Татьяна Геннадьевна (Казахстан)
Есимов Даулетхан Сергазиевич (Казахстан)
Каральник Борис Вольфович (Казахстан)
Кобжасаров Дамир Асланович
(Казахстан)
Миянова Гулрайхан Абдурахмановна
(Казахстан)
Сүлейменова Жанар Нурлановна
(Казахстан)
Текебаев Канат Омербаевич (Казахстан)
Токмурзиева Гульнар Женисовна (Казахстан)

Alim Aikimbayev (Kazakhstan)
Albert Askarov (Kazakhstan)
Zhumabek Bekenov (Kazakhstan)
Bibigul Bekibayeva (Kazakhstan)
Tatyana Denisova (Kazakhstan)
Dauletkhan Esimov (Kazakhstan)
Boris Karalnik (Kazakhstan)
Damir Kobzhasarov
(Kazakhstan)
Gulraykhan Miyanova
(Kazakhstan)
Suleimenova Zhanar
(Kazakhstan)
Kanat Tekebayev (Kazakhstan)
Gulnar Tokmurziyeva (Kazakhstan)

Подписано к печати 30 сентябрь 2019 года.

Тираж 300 экз.

Собственником журнала является РГП на ПХВ «Национальный центр общественного здравоохранения» МЗ РК.

Издание зарегистрировано в Министерстве информации и коммуникаций РК.

Свидетельство о постановке на учет средства массовой информации № 2178-Ж от 01.08.2001 г.

Редакцияның мекен-жайы:

010000
Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.
Мәңгілік ел даңғылы, 8
Министрліктер үйі, 18В кіреберіс
Тел.: +7 (7172) 95 41 05
E-mail: publichealth.kaz@gmail.com
Веб-сайт: www.hls.kz

Адрес редакции:

010000
Казахстан, г. Нур-Султан
пр. Мангилик ел, 8
Дом министерств, подъезд 18В
Тел.: +7 (7172) 95 41 05
E-mail: publichealth.kaz@gmail.com
Веб-сайт: www.hls.kz

Editorial Office:

010000
Kazakhstan, Nur-Sultan city
Mangilik El 8 Ave., House of
Ministries, entrance 18B
Tel.: +7 (7172) 95 41 05
E-mail: publichealth.kaz@gmail.com
Website: www.hls.kz

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ, ПРОФИЛАКТИКИ ЗАБОЛЕВАНИЙ И УКРЕПЛЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ

Нур-Султан, 2019

Ответственность за достоверность информации, публикуемой в журнале, несут авторы.
Перепечатка статей, опубликованных в данном журнале, без согласия редакции запрещены.
Редакция журнала использует лицензию Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Received: 2019-11-04
Accepted: 2018-12-07
UDC: 61:575; 618; 616-053.2

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Analysis of risk factors for congenital malformations

Umit Kozhakhmetova¹, Ramiliya Kabdunassova², Assiya Turgambayeva³

^{1,2} Lecturer of the Department of Public Health, Astana Medical University,
Nur-Sultan, Kazakhstan

³ Head of the Department of Public Health, Astana Medical University,
Nur-Sultan, Kazakhstan

Abstract

Purpose of the study. Analysis of medical and organizational risk factors for the birth of children with congenital developmental pathology

Methods. Our study consisted of an analysis of 305 cases of birth of children with identified birth defects treated in the Perinatal Centers in Astana for the period from 2014 to 2018. As a comparison group, a survey of 205 cases was conducted among pregnant women, without revealed defects examined in the center. We conducted an analysis of the harmful habits of parents, unfavorable occupational factors and other factors affecting the fetus. Using the analysis of variance, the reliability was determined and using the Fisher criterion the strength of the influence of external factors on congenital malformations.

Results. In the complex, it was found that external factors (smoking, medication, etc.) affect the development of CDF, according to the Fisher criterion ($5.9 \geq$ from 3.5 to 5.8).

Conclusions. Smoking and taking medications are the most significant factors for the development of congenital malformations in the fetus. The null hypothesis (But) is not rejected and the influence of these risk factors for the development of congenital malformations is considered proven.

Key words: newborn children, congenital malformation, pregnant women, genetics.

Туа біткен даму ақауларының қауіп факторларын талдау

Кожухметова У.А.¹, Кабдунасова Р.К.², Тұрғамбаева А.К.³

^{1,2} Қоғамдық денсаулық кафедрасының оқытушысы, Астана медицина университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

³ Қоғамдық денсаулық кафедрасының меңгерушісі, Астана медицина университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Түйіндемe

Зерттеудің мақсаты. Туа біткен даму кемістігінің медициналық-ұйымдастырушылық қауіп-қатер факторларын саралау.

Әдістері. Біздің зерттеу жұмысында Астана қаласының перинаталды орталықтарында 2014-2018 жылдар аралығында туа біткен даму кемістігімен дүниеге келген жалпы саны 305 бала сараланды. Салыстыру тобы ретінде осы орталықтарда тексеру кезінде ұрықта даму кемістігі анықталмаған 205 әйел сауалнамаға қатысты. Біз ата-аналардағы зиянды әдеттердің болуын, олардың мамандығындағы қолайсыз факторларды және т.б. ұрыққа кері әсерін тигізуі мүмкін факторларды қарастырдық. Дисперсиялық саралау арқылы нәтиженің дұрыстығы, ал Фишер критеріі арқылы сыртқы факторлардың туа біткен даму кемістігінің дамуына әкелуі зерттелді.

Нәтижесі. Зерттеудің нәтижесінде Фишер критеріі бойынша ($5,9 \geq$ 3,5-дан 5,8-ге дейін) сыртқы факторлардың

(шылым шегу мен дәрілік заттарды қолдану және т.б.) туа біткен даму ақауларының дамуына әсері бар екені анықталды.

Қорытынды. Шылым шегу мен дәрілік заттарды қолдану жаңа туған нәрестелерде туа біткен даму кемістігінің дамуына алып келетін ең маңызды қауіп-қатер факторлары болып табылады. Нөлдiк гипотеза (Но) жойылмайды және жоғарыда аталған факторлардың туа біткен даму кемістігіне әсері дәлелденген болып саналады.

Түйін сөздер: жаңа туған балалар, туа біткен даму кемістігі, жүкті әйелдер, генетика.

Анализ факторов риска врожденных пороков развития

Кожахметова У.А.¹, Кабдунасова Р.К.², Тургамбаева А.К.³

^{1,2} Преподаватель кафедры общественного здоровья, Медицинский университет Астана, Нур-Султан, Казахстан

³ Заведующая кафедрой общественного здоровья, Медицинский университет Астана, Нур-Султан, Казахстан

Резюме

Цель исследования. Анализ медико-организационных факторов риска рождения детей с врожденной патологией развития

Методы. Наше исследование заключалось в анализе 305 случаев рождения детей с выявленными врожденными дефектами, лечившихся в Перинатальных центрах в г.Астана за период с 2014 по 2018 гг. В качестве группы сравнения проводилось анкетирование 205 случаев среди беременных женщин, без выявленных дефектов, обследовавшихся в центре. Мы проводили анализ вредных привычек родителей, неблагоприятных профессиональных факторов и других факторов воздействующих на плод. С помощью дисперсионного анализа определена достоверность и с помощью критерия Фишера - сила влияния внешних факторов на врожденные пороки развития.

Результаты. В комплексе было выявлено, что внешние факторы (курение, прием лекарственных препаратов и т.д.) оказывают влияние на развитие ВПР, согласно критерию Фишера ($5,9 \geq$ от 3,5 до 5,8).

Выводы. Курение и прием лекарственных препаратов являются наиболее значимыми факторами для развития врожденных пороков развития у плода. Нулевая гипотеза (Но) не отвергается и влияние указанных факторов риска развития врожденных пороков развития считается доказанным.

Ключевые слова: новорожденные дети, врожденный порок развития, беременные женщины, генетика.

Corresponding author: Umit Kozhakhmetova, Lecturer of the Department of Public Health, Astana Medical University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Address: Kazakhstan, Nur-Sultan, St. Beibitshilik, 49/a.

Tel.: + 7 7172 539424

E-mail: umitt@mail.ru

Введение

В соответствии с Международной классификацией болезней десятого пересмотра (МКБ-10), врожденные аномалии включают врожденные пороки развития (ВПР) и хромосомные нарушения, но не включают врожденное нарушение обмена веществ. Расширенное определение включает нарушения структуры или функции, в том числе метаболизм, которые присутствуют с рождения. Однако, наиболее приемлемо следующее определение: врожденные пороки развития – структурные или функциональные отклонения от нормы, включая метаболические расстройства, которые проявляются в момент рождения. Синонимы: врожденные пороки, врожденные нарушения или врожденные аномалии [1].

ВПР широко распространены в популяциях человека, составляя существенную часть генетического груза [2]. Эта патология является серьезной медицинской и социальной проблемой, что обусловлено значительным их вкладом в структуру младенческой и детской смертности [3-4], детской инвалидности [5], и заболеваемости детей и взрослых [6].

Таким образом, врожденные пороки развития являются важной проблемой общественного здравоохранения с точки зрения воздействия на качество жизни пострадавших детей.

Цель исследования. Анализ медико-организационных факторов риска рождения детей с врожденной патологией развития.

Материалы и методы исследования

В рамках данного исследования проанализировано 305 случаев рождения детей с выявленными врожденными дефектами, лечившихся в Перинатальных центрах в г. Астаны за период с 2014 по 2018 гг. В качестве группы сравнения проводилось анкетирование 205 случаев среди беременных женщин, которые у плода еще не выявлено дефектов, получавших лечение в центре.

Помимо проведенного социологического опроса в исследовании была использована архивная медицинская документация Перинатальных центров в г. Астаны за период с

2014 по 2018 гг.

Методы исследования: анкетирование, кабинетный метод, метод выкопировки из медицинской документации.

Критерии выборки: дети с врожденным пороком развития, n=305. Беременные женщины в возрасте до 35 лет, n=205.

Проведенное исследование соответствует основным принципам Хельсинской Декларации. Все участвующие предварительно подписывали информированное согласие.

Результаты исследования

Полученные результаты данного исследования по распределению факторов риска

развития врожденных пороков развития плода представлены в таблице 1.

Таблица 1 - Распределение факторов риска развития врожденных пороков развития плода

Факторы риска	в группе с ВПР % (ф-096/у, n=305)	в группе без ВПР % (n=205)
Злоупотребление алкогольными напитками	12,4	7,8
Курение во время беременности	8,5	3,9
Травяные добавки	8,2	6,3
Неустойчивое семейное положение	6,2	3,4
Прием лекарственных препаратов	29,1	24,8
Острые респираторные инфекции	21,3	12,6
Диабет	10,8	4,3
Избыточная масса тела	12,4	7,3
Перенесенные заболевания	31,1	27,8
Воздействие производственных вредностей	14,4	11,7

В таблице 2 определена достоверность факторов, влияющих на развитие врожденных

пороков развития плода с помощью метода Фишера.

Обсуждение

В результате проведенного нами исследования по изучению влияния определенных внешних факторов риска на развитие ВПР было выявлено, что внешние факторы (курение, прием лекарственных препаратов и т.д.) оказывают влияние на развитие ВПР, согласно критерию Фишера (5,9 ≥ от 3,5 до 5,8).

Помимо вышеуказанных факторов риска

в рамках данного исследования было изучено влияние таких важных факторов риска развития ВПР, как злоупотребление алкогольными напитками, перенесенные заболевания, воздействие производственных вредностей и другие.

Выводы

Курение и прием лекарственных препаратов являются наиболее значимыми факторами для развития врожденных пороков развития у плода. Таким образом, нулевая гипотеза (H₀) не

отвергается и влияние указанных факторов риска на развитие врожденных пороков развития плода считается доказанным.

Таблица 2 – Дисперсионный анализ для определения влияющих на ВПР факторов

	Градация факторного признака r=10																													
	1			2			3			4			5			6			7			8			9			10		
v	18	11	9	12	9	5	12	8	5	9	6	4	38	29	22	29	22	14	17	9	7	19	11	8	52	28	15	24	12	8
n	3			3			3			3			3			3			3			3			3			3		
Vj	38			26			25			19			89			65			33			38			95			44		
	472																													
$\sum V^2$	526			250			233			133			2769			1521			419			546			3713			784		
	10894																													
$(\sum V_i^2)$	1444			676			625			361			7921			4225			1089			1444			9025			1936		
h=	481,3			225,3			208,3			120,3			2640,3			1408,3			363			481,3			3008,3			645,3		
$\sum h$	9582																													
	$H=7426,1$																													
	$D_{\text{фак}} = \sum h - H = 2155,9$																													
	$D_{\text{общ}} = \sum V_{\text{общ}}^2 - H = 3467,9$																													
	$D_{\text{ост}} = \sum V_{\text{общ}}^2 - \sum h = 1312$																													
	$\eta^2_x = 62,2\%$																													
	$\sigma_{\text{фак}} = 385,3$																													
	$\sigma_{\text{ост}} = 65,6$																													
	$F = 5,9$																													
	$F \geq F_{st}; F_{st} = \text{от } 3,5 \text{ до } 5,8 \quad 5,9 \geq \text{от } 3,5 \text{ до } 5,8$																													

Литература

1. Chung C.S., Myriantopoulos N.C. Factors affecting risks of congenital malformations. I. Analysis of epidemiologic factors in congenital malformations. Report from the Collaborative Perinatal Project. Birth defects original article series. 1975; 11(10): 1-22.
2. Chung C.S., Myriantopoulos N.C. Factors affecting risks of congenital malformations. II. Effect of maternal diabetes on congenital malformations. Birth defects original article series. 1975; 11(10): 23-38.
3. Patorno E., Bateman B.T., Huybrechts K.F., MacDonald S.C. et al. Pregabalin use early in pregnancy and the risk of major congenital malformations. Neurology. 2017; 88(21): 2020-2025.
4. Knowles R.L., Bull C., Wren C., Dezateux C. Mortality with congenital heart defects in England and Wales, 1959-2009: exploring technological change through period and birth cohort analysis. Arch. Dis. Child. 2012; 97(10): 861-865
5. Баранов А.А., Альбицкий В.Ю., Зелинская Д.И., Терлецкая Р.Н / Инвалидность детского населения России. - М., 2008. - 208 с.
6. Baranov A.A., Al'bitskii V.Iu., Zelinskaia D.I., Terletskaia R.N. Invalidnost' detskogo naseleniia Rossii (Disability of the child population of Russia) [in Russian]. M., 2008: 208 p.
6. Marelli A.J., Mackie A.S., Ionescu-Iltu R. et al. Congenital Heart Disease in the General Population. Changing Prevalence and Age Distribution. Circulation. 2007; 115: 163-172.

Received: 2019-08-05

Accepted: 2019-09-06

UDC 61:311; 616-006

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

The results of the screening tests for early detection of cervical cancer in Kazakhstan in 2018

Valikhan Akhmetov¹, Alma Zhylkaidarova², Zarina Keruenova³,
Miyanova Gulrayhan⁴, Galiya Orazova⁵

¹ Director of the National Center for Public Health of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan,
Nur-Sultan, Kazakhstan

² Head of the Specialized Consultative and Diagnostic Department, Kazakh Research Institute of Oncology and Radiology,
Almaty, Kazakhstan

³ Head of the HLS Center, National Center for Public Health of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan,
Nur-Sultan, Kazakhstan

⁴ Chief Specialist of the Screening Programs Monitoring Department, National Center for Public Health of the Ministry
of Healthcare of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan

⁵ Доцент кафедры общественного здоровья, Медицинский университет Астана, Нур-Султан, Казахстан

Abstract

The aim. To study the results of screening examinations for the early detection of malignant diseases of the cervix uteri in Kazakhstan for 2018.

Methods This work presents the results of screening examinations for the early detection of malignant diseases of the cervix uteri in Kazakhstan for 2018 according to the data of the Kazakh Research Institute of Oncology and Radiology of the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan.

The data were analyzed in comparison with similar data for 2017.

Results. In 2018, as part of a screening for the early detection of pre-tumor and malignant neoplasms of the cervix, 929,465 women aged 30-70 years were examined, which amounted to 96% of the planned volume. Cases of cervical cancer were detected - 330 (0.04% of coverage).

Conclusions. Detection rates are slightly reduced compared to 2017. The highest detectability indicators were noted in Kostanay (43 cases), WKO (30 cases), Almaty (28 cases) regions and in the city of Almaty (28 cases). Cervical cancer of stage IV was not detected.

Key words: oncology, cervical cancer, screening, Kazakhstan.

Қазақстандағы жатыр мойынының қатерлі ісігін ерте анықтауға арналған скринингтік- тексерулердің 2018 жылғы нәтижелері

Ахметов У.И.¹, Жылқайдарова А.Ж.², Керуенова З.И.³, Миянова Г.А.⁴, Оразова Ғ.Ұ.⁵

¹ Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау министрлігінің Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығының директоры, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

² Мамандандырылған консультативті-диагностикалық бөлімнің жетекшісі, Онкология және радиология қазақ ғылыми-зерттеу институты, Алматы, Қазақстан

³ Салауатты өмір салты орталығының жетекшісі, Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау министрлігінің Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

⁴ Скринингтік бағдарламаларды бақылау бөлімінің бас маманы, Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау министрлігінің Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

⁵ Қоғамдық денсаулық кафедрасының доценті, Астана медициналық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Түйіндеме

Зерттеудің мақсаты. Қазақстандағы жатыр мойнының қатерлі ісігін ерте анықтауға арналған скринингтік-тексерулердің 2018 жылғы нәтижелерін зерттеу.

Әдістері. Бұл жұмыста Қазақстандағы жатыр мойнының қатерлі ісігін ерте анықтауға арналған скринингтік тексерулердің 2018 жылғы нәтижелері ұсынылған. Мәліметтер Онкология және радиология қазақ ғылыми-зерттеу институтынан алынған.

Көрсеткіштер 2017 жылғы скринингтік тексерулердің нәтижелерімен салыстырып ұсынылды.

Нәтижесі. 2018 жылы скрининг барысында жатыр мойнының ісікалды және қатерлі ісік ауруларын ерте анықтау мақсатында 30-70 жас аралығындағы жалпы саны 929 465 әйел тексерулерден өткізілді. Бұл жоспарланған көлемнің 96%-ын құрады. Тексеру нәтижесінде жатыр мойнының қатерлі ісігінің 330 жағдайы анықталды, бұл тексерумен қамтылған 0,04%-ын құрайды.

Қорытынды. Жатыр мойнының қатерлі ісікті анықтау көрсеткіштері 2017 жылмен салыстырғанда аздан төмендеген. Ең жоғарғы көрсеткіш Қостанай (43 жағдай), ШҚО (30 жағдай), Алматы (28 жағдай) облыстарында және алматы қаласында (28 жағдай) анықталды. Жатыр мойны қатерлі ісігінің IV кезеңі бар науқастар анықталмады.

Кілтті сөздер: онкология, жатыр мойнының қатерлі ісігі, скрининг, Қазақстан.

Результаты скрининг – обследований по раннему выявлению злокачественных заболеваний шейки матки в Казахстане за 2018 год

Ахметов В.И.¹, Жылкайдарова А.Ж.², Керуенова З.И.³, Миянова Г.А.⁵, Оразова Ғ.Ұ.⁴

¹ Директор Национального центра общественного здравоохранения Министерства здравоохранения Республики Казахстан, Нур-Султан, Казахстан

² Руководитель специализированного консультативно-диагностического отдела, Казахский научно-исследовательский институт онкологии и радиологии, Алматы, Казахстан

³ Руководитель центра здорового образа жизни, Национальный центр общественного здравоохранения, Нур-Султан, Казахстан

⁴ Главный специалист отдела мониторинга скрининговых программ, Национальный центр общественного здравоохранения, Нур-Султан, Казахстан

⁵ Доцент кафедры общественного здоровья, Медицинский университет Астана, Нур-Султан, Казахстан

Резюме

Цель исследования. Изучить результаты скрининг – обследований по раннему выявлению злокачественных заболеваний шейки матки в Казахстане за 2018 год.

Методы. В данной работе представлены результаты скрининг – обследований по раннему выявлению злокачественных заболеваний шейки матки в Казахстане за 2018 год по данным Казахского научно-исследовательского института онкологии и радиологии МЗ РК.

Данные были проанализированы в сравнении с аналогичными данными за 2017 год.

Результаты. За 2018 год в рамках скрининга на раннее выявление предопухолевых и злокачественных новообразований шейки матки осмотрено 929 465 женщин в возрасте 30-70 лет, что составило 96% от запланированного объема. Выявлено случаев РШМ – 330 (0,04% от охвата).

Выводы. Показатели выявляемости несколько снижены по сравнению с 2017 годом. Самые высокие показатели выявляемости отмечены в Костанайской (43 случаев), ЗКО (30 случаев), Алматинской (28 случаев) областях и в городе Алматы (28 случаев). Рака шейки матки IV стадии выявлено не было.

Ключевые слова: онкология, рак шейки матки, скрининг, Казахстан.

Corresponding author: Zarina Keruenova, Head of the HLS Center of the National Center for Public Health of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan

Address: Kazakhstan, Nur-Sultan city, Mangilik El 8 Ave., House of Ministries entrance 18B

Tel.: +7 7172 95-41-55

E-mail: z.keruenova@hls.kz

Введение

Рак шейки матки (РШМ) является одной из основных причин смерти от рака среди женщин [1-3]. По данным Всемирной организации здравоохранения, во всем мире РШМ является четвертым по частоте встречаемым злокачественным новообразованием у женщин и ежегодно регистрируется около 530 000 новых случаев выявленного рака данной локализации, а 270 000 из них заканчивается смертельным исходом [2]. Приблизительно 85% случаев смерти от РШМ в мире происходит в слаборазвитых или развивающихся странах, а уровень смертности в 18 раз выше в странах с низким и средним уровнем дохода по сравнению с более богатыми странами [3]. Самые высокие показатели заболеваемости наблюдаются в Центральной и Южной Америке, Карибский бассейн, страны Африки к югу от

Сахары и Южная Азия [4]. В Соединенных Штатах в 2016 году было зарегистрировано 12 990 случаев и 4120 случаев смерти от РШМ, а средний возраст на момент постановки диагноза составлял 47 лет [5].

В Казахстане рак шейки матки занимает второе место по частоте встречаемости среди женского населения после рака молочной железы [6]. Показатели заболеваемости РШМ с 8,0 на 100 тыс. женского населения в 2008 является году выросло до 10,3 [7]. Таким образом, РШМ все еще в наиболее актуальной проблемой здравоохранения Казахстана.

Цель исследования. Изучить результаты скрининг – обследований по раннему выявлению злокачественных заболеваний шейки матки в Казахстане за 2018 год.

Материалы и методы

В данной работе представлены результаты скрининг – обследований по раннему выявлению злокачественных заболеваний шейки матки в Казахстане за 2018 год по данным Казахского научно-исследовательского института онкологии и радиологии МЗ РК.

Данные были проанализированы в сравнении с аналогичными данными за 2017 год.

Результаты

Всего за изучаемый период выявлено 22 061 больных с различной патологией шейки матки – 2,4% от числа обследованных, что ниже показателя прошлого года (2017 г. – 19 586 или 4,8%).

Выявлено 21 739 больных предопухолевыми и воспалительными заболеваниями шейки матки – 2,3% от числа обследованных, что ниже показателя 2016 г. – 19 359 или 4,7%.

Взято на диспансерный учет 91,9% (20265 женщин) из числа выявленных

За 2018 год осмотрено 929 465 женщин, что составило 96,0% от запланированного объема и почти в 2 раза больше числа охваченных скринингом в 2017 году (409124 – 100,0%). Сельских жительниц было осмотрено 351 883 женщины – 101,9% от запланированного числа (2017 год – 160 460 сельских жительниц, 105,2%).

пациенток с различной патологией шейки матки, незначительно ниже соответствующего показателя 2017 года – 18 188 или 92,9%.

Выявлено случаев РШМ – 330 (0,04% от охвата) по данным Мединформ.

По данным ЭРОБ - 334 (0,04% от охвата), в том числе в 1 стадии 58,4%, во 2 стадии 38,9%, в 3 стадии – 2,7%, в 4 стадии - РШМ выявлено не было.

Взято на Д учет с РШМ из числа выявленных – 317 (96,1%) женщин, по данным «Мединформ».

Показатели охват скринингом

За 2018 год в рамках скрининга на раннее выявление предопухолевых и злокачественных новообразований шейки матки осмотрено 929 465 женщин в возрасте 30-70 лет, что составило 96% от запланированного объема (таблица 1). По сравнению с 2017 годом этот показатель почти в 2 раза выше (2017 г. – 409 124 женщины в возрасте 30, 35, 40, 45, 50, 55 и 60 лет, что составило 100,0%).

Сельских жительниц было осмотрено 351 883 женщины, что составило 101,9% от всего числа осмотренных. Это больше прошлогоднего абсолютного показателя (2017 г. – 160 460 женщин села или 105,2%). В процентном распределении наибольшее количество сельских жительниц было

осмотрено в Актюбинской (136,8%), Восточно-Казахстанской (110,2%), Павлодарской (126,5%), Южно-Казахстанской (106,4%), Жамбылской (102,8%), Атырауской (101,1%), Мангистауской (113,4%) областях.

Таблица 1 - Охват целевых групп женского населения РК на выявление РШМ, 2018 г.

Области	Подлежит осмотру женщин	Обследовано					
		Всего город + село		Город		Село	
		Абс. число	% к плану	Абс. число	% к плану	Абс. число	% к плану
Акмолинская	45723	43955	96,1	23157	96,8	20798	95,4
Актюбинская	46808	47503	101,5	33550	89,7	13953	148,7
Алматинская	105626	104850	99,3	28734	105,4	76117	97,1
Атырауская	23346	23984	102,7	12385	103,3	11599	102,2
ЗКО	38707	38689	100,0	23974	111,9	14715	85,2
Жамбылская	58117	57771	99,4	27962	102,0	29809	97,1
Карагандинская	86080	85670	99,5	71391	99,2	14279	101,4
Костанайская	54913	44662	81,3	27880	80,8	16782	82,2
Кызылординска	34958	31952	91,4	15383	93,1	16569	89,9
Мангистауская	31594	28154	89,1	14045	79,6	14109	101,2
ЮКО	130611	129005	98,8	66209	84,4	62796	120,4
Павлодарская	49905	49867	99,9	36959	92,3	12908	130,6
СКО	37419	34939	93,4	15823	85,8	19116	100,8
ВКО	85563	81719	95,5	53389	93,4	28330	99,7
г.Астана	56942	48162	84,6	48162	84,6	3	0,0
г.Алматы	81430	78583	96,5	78579	96,5	0	0,0
РК	967742	929465	96,0	577582	92,8	351883	101,9

Наибольший охват к запланированному количеству отмечен в Атырауской (102,7%) области, наименьший показатель охвата в 98,2% отмечался в Мангистауской области (рисунок 2).

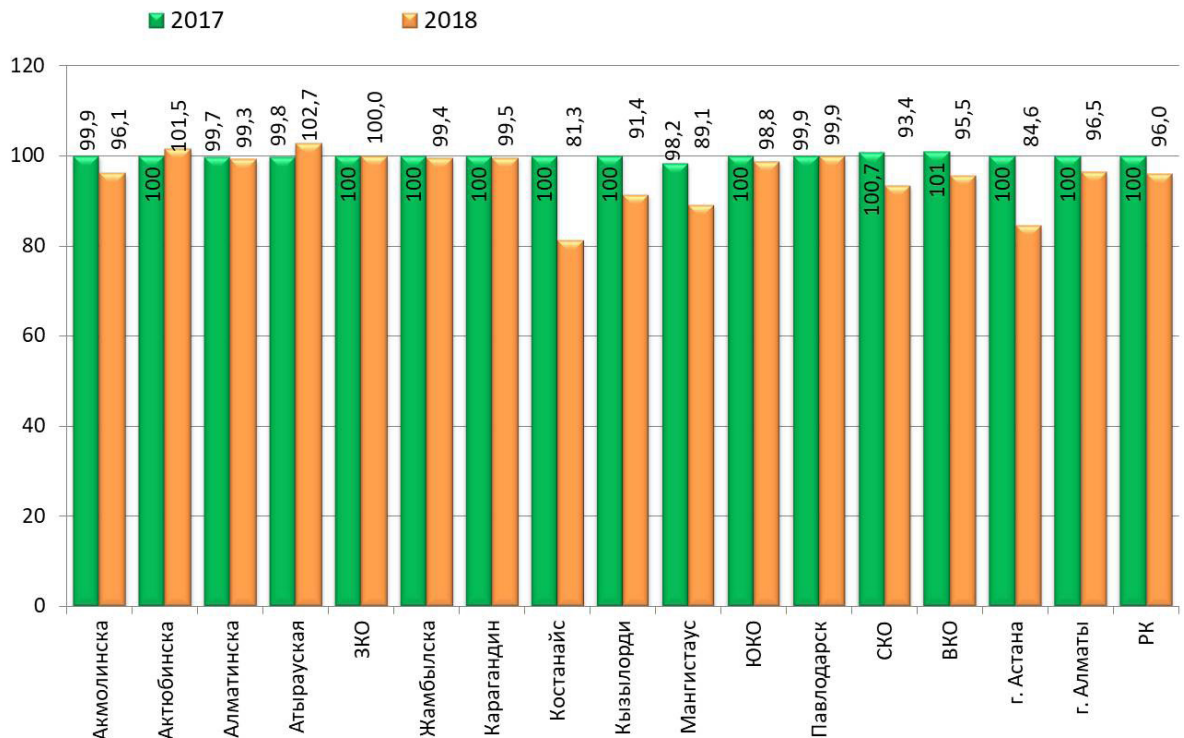

Рисунок 1 - Процент охвата осмотром женщин в ходе цитологического скрининга по регионам за 2018 год по сравнению с данными за 2017 год

Выявленный рак шейки матки

Как представлено в таблице 2, в I стадии выявлено 195 случаев РШМ (58,4%), во II – 130 (38,9%), в III стадии 9 пациенток (2,7%). В общей структуре выявленного РШМ за аналогичный период 2017года в I стадии выявлено 159 случаев РШМ (70,7%), во II – 63 (28,0%), в III стадии 3 пациенток (1,3%). Следует отметить, что РШМ IV стадии выявлено не было (как и в 2017 г.).

Таблица 2 - Выявленный РШМ в разбивке по стадиям (по данным ОД) за 2018 год

Области	I ст.		II ст.		III ст.		IV ст.		Всего
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	
Акмолинская	6	35,3	9	52,9	2	11,8	0	0,0	17
Актюбинская	7	70,0	3	30,0	0	0,0	0	0,0	10
Алматинская	19	67,9	9	32,1	0	0,0	0	0,0	28
Атырауская	5	22,7	17	77,3	0	0,0	0	0,0	22
ЗКО	19	63,3	8	26,7	3	10,0	0	0,0	30
Жамбылская	9	40,9	13	59,1	0	0,0	0	0,0	22
Карагандинск	2	16,7	10	83,3	0	0,0	0	0,0	12
Костанайская	34	79,1	9	20,9	0	0,0	0	0,0	43
Кызылординская	4	23,5	13	76,5	0	0,0	0	0,0	17
Мангистауская	8	30,8	18	69,2	0	0,0	0	0,0	26
ЮКО	11	55,0	9	45,0	0	0,0	0	0,0	20
Павлодарская	8	44,4	7	38,9	3	16,7	0	0,0	18
СКО	15	88,2	2	11,8	0	0,0	0	0,0	17
ВКО	16	88,9	1	5,6	1	5,6	0	0,0	18
г.Астана	5	83,3	1	16,7	0	0,0	0	0,0	6
г.Алматы	27	96,4	1	3,6	0	0,0	0	0,0	28
РК	195	58,4	130	38,9	9	2,7	0	0,0	334

Обсуждение

Всего выявлено за изучаемый период 22 061 больных с различной патологией шейки матки – 2,4% от числа обследованных, что ниже показателя прошлого года (2017 г. – 19 586 или 4,8%).

Выявлено 21739 больных с предопухолевыми и воспалительными заболеваниями шейки матки – 2,3% от числа обследованных, что ниже показателя 2016 г. – 19 359 или 4,7%.

Взято на диспансерный учет 91,9% (20 265 женщин) из числа выявленных пациенток с различной патологией шейки

матки, незначительно ниже соответствующего показателя 2017 года – 18 188 или 92,9%.

Выявлено случаев РШМ – 330 (0,04% от охвата) по данным Мединформ [8].

По данным электронного регистра онкологических больных - 334 (0,04% от охвата), в том числе в 1 стадии 58,4%, во 2 стадии 38,9%, в 3 стадии – 2,7%, в 4 стадии - РШМ выявлено не было.

Взято на Д учет с РШМ из числа выявленных – 317 (96,1%) женщин, по данным «Мединформ» [8].

Выводы

Охват женщин в возрасте 30-70 лет скринингом рака шейки матки составил 96% от запланированного объема, что является хорошим показателем работы всех медицинских учреждений, участвующих в организации и проведения скрининга рака шейки матки.

В общей сложности выявлено 330 случаев (0,04% от охвата) рака шейки матки. Самые высокие показатели выявляемости отмечены в Костанайской (43 случаев), ЗКО (30 случаев), Алматинской (28 случаев) областях и в городе Алматы (28 случаев). Рака шейки матки IV стадии выявлено не было.

Конфликт интересов. Авторы заявляют об отсутствии конфликта интересов.

Благодарность. Мы выражаем благодарность всем сотрудникам медицинских учреждений Казахстана, участвующих в организации и проведения скрининга рака шейки матки.

Литература

1. Centers for Disease Control and Prevention. Global Cancer Statistics. Web site [Accessed Sep 10, 2019] URL: <http://www.cdc.gov/>.
2. World Health Organization. Human papillomavirus (HPV) and cervical cancer. Web site [Accessed Sep 10, 2019]. URL: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs380/en/>.
3. American Cancer Society. Global Cancer Facts & Figures. 2nd ed. Web site [Accessed Sep 10, 2019]. URL: <http://www.cancer.org/>.
4. Surveillance, Epidemiology, and End Results. SEER Stat Fact Sheets: cervix uteri cancer. Web site. [Accessed Sep 10, 2019]. URL: <http://seer.cancer.gov/statfacts/>.
5. Landoni F, Maneo A., Colombo A. et al. Randomised study of radical surgery versus radiotherapy for stage Ib-IIa cervical cancer. *Lancet*. 1997; 350: 535-540.
6. Иманалиев Д.Ж. Анализ факторов низкой выявляемости при скрининге рака шейки матки // Вестник Алматинского государственного института усовершенствования врачей. – 2015. – №. 1-2.- С. 112-114.
Imanaliev D.Zh. Analiz faktorov nizkoj vyjavljaemosti pri skrininge raka shejki matki (Low Detection Factor Analysis for Cervical Cancer Screening) [in Russian]. *Vestnik Almatinskogo gosudarstvennogo instituta usovershenstvovaniya vrachej*. 2015; 1-2: 112-114.
7. Пак Р.В. Динамика и возрастные особенности заболеваемости раком шейки матки в республике Казахстан // Вестник Казахского Национального медицинского университета. – 2019. – №. 1.- С. 144-147.
Pak R.V. Dinamika i vozrastnye osobennosti zaboлеваemosti rakom shejki matki v respublike Kazahstan (Dynamics and age-specific features of the incidence of cervical cancer in the Republic of Kazakhstan) [in Russian] *Vestnik Kazahskogo Nacional'nogo medicinskogo universiteta*. 2019; 1: 144-147.
8. Мединформ, 2019. Веб-сайт [Дата обращения – 10 сентября 2019 года]. URL: <http://www.medinfo.kz/>.

Received: 2019-09-05
Accepted: 2019-09-16
UDC 613:37

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Culture of the preparation and protection of health specific and nonspecific prevention of influenza and SARS during the epidemic of socially significant diseases

Dauren Mizamov¹, Shyngys Baykubenov², Lyazzat Berdaliyeva³

¹ Specialist of the Center for strengthening youth and children of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan

² Specialist of the center of strengthening of public health of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan

³ Senior lecturer of the Department of Public health, Astana Medical University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Abstract

Acute respiratory infections are an urgent public health problem in different countries of the world. This work is based on the results of a sociological survey of visitors to outpatient medical institutions in the city of Nur-Sultan to identify their views on influenza vaccination.

The sociological survey involved 4650 people, whose average age was 43 years. Overall, 82.2% of respondents were informed about the prevention of acute respiratory viral infections.

Keywords: ARVI, vaccine, sociological survey, Kazakhstan.

Өз денсаулығынды қорғау және дайындау мәдениеті ретінде тұмау мен ЖРВИ-ның спецификалық және спецификалық емес алдын алу. Әлеуметтік маңызы бар аурулар індеті кезеңінде

Мизамов Д.М.¹, Байкубенов Ш.Б.², Бердалиева Л.С.³

¹ Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығының Жастар мен балаларды нығайту орталығының маманы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

² Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығының Қоғамдық денсаулықты нығайту орталығының маманы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

³ Астана медицина университетінің Қоғамдық денсаулық кафедрасының аға оқытушысы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Түйіндеме

Тұмау әлемдік қоғамдық денсаулық сақтаудың ең маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Бұл жұмыс Нұр-Сұлтан қаласының емханаларының науқастары арасында тұмауға қарсы екпеге тұрғындардың көзқарасын зерттеу үшін жүргізілген сауалнаманың нәтижесінде құрастырылған. Сауалнама алу арқылы оның нәтижесіне талдау жүргізу, респонденттерден кері байланыс жинау, сауалнамада алынған материал нәтижелерін салыстырып, ұсыныстар беру қамтылған.

Сауалнамаға орта жасы 43 жасты құрайтын жалпы саны 4650 адам қатысты. Зерттеудің нәтижесінде респонденттердің 82,0%-дан астамының ЖРВИ, тұмау вирустарының алдын алу мәселелерінде ақпараттандырылғанын анықтадық.

Кілтті сөздер: ЖРВИ, тұмау, вакцина, сауалнама, Қазақстан.

Подготовка и защиты своего здоровья как специфическая и неспецифическая профилактика гриппа и ОРВИ в период эпидемии социально-значимых заболеваний

Мизамов Д.М.¹, Байкубенов Ш.Б.², Бердалиева Л.С.³

¹ Специалист Центра укрепления молодежи и детей, Национальный центр общественного здравоохранения, Нур-Султан, Казахстан

² Специалист Центра укрепления здоровья населения, Национальный центр общественного здравоохранения, Нур-Султан, Казахстан

³ Старший преподаватель кафедры общественного здоровья, Медицинский университет Астана, Нур-Султан, Казахстан

Резюме

Острые респираторные инфекций являются актуальной задачей здравоохранения различных стран мира. Данная работа основана на результатах социологического опроса посетителей амбулаторных медицинских учреждений г. Нур-Султан для выявления их мнения касательно вакцинации против гриппа.

В социологическом опросе участвовало 4650 человек, средний возраст которых составил 43 лет. В целом 82,2% респондентов были информированы по поводу профилактики ОРВИ.

Ключевые слова: ОРВИ, вакцина, социологический опрос, Казахстан

Corresponding author: Dauren Mizamov, Specialist of the Center for strengthening youth and children of the Ministry of Healthcare of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Address: Kazakhstan, Nur-Sultan city, Mangilik El 8 Ave., House of Ministries entrance 18B

Tel.: +74742601296

E-mail: dauren903@mail.ru

Тақырыптың өзектілігі

Тұмау әлемдік қоғамдық денсаулық сақтаудың ең маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Тұмау көбінесе мұрынның, тамақтың, бронхтың және кейде өкпенің қабынуына әкеп соғатын вирустық инфекция болып табылады [1]. Әдетте, ауру бір аптаға созылады. Оған тән белгілерге дене қызуының бірден көтерілуі, бұлшық ет пен бастың ауруы, қатты ауыру (өзі-өзі нашар сезіну), құрғақ жөтел, тамақтың ауыруы және ринит жатады. Бағалауларға сәйкес, жыл сайын әлемде тұмаумен сырқаттанудың 1 миллиард жағдайы орын алады екен, оның ішінде 3-тен 5 миллионға дейін ауыр жағдайлар болып табылады, соның нәтижесінде тұмаумен байланысты респираторлық асқынулардан 290 000-нан 650 000 адамға дейін өлемге себеп болып отыр [2]. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы жыл сайын тұмаудан вакцинациялауды өткізуді ұсынады, өйткені бұл аурудан қорғаудың ең тиімді тәсілі [3]. Вакцинация тұмаудың ауыр асқынуының жоғары қаупі бар адамдар үшін және денсаулық сақтау қызметкерлері үшін аса маңызды. Вакцина егуді күзде бастаған тиімді, себебі тұмау індеті желтоқсан мен наурыз айлары аралығында болады және де екпе алғаннан кейін организмде иммунитет пайда болғанға дейін 14 күннен 1 айға дейін уақыт керек. Вакцинациядан кейін иммунитет бірнеше ай бойы сақталады және

вакцинациядан кейін 6 ай өткен соң тиімділігі азая бастайды. Вакцинация әсіресе тұмаудың асқыну қаупі жоғары топтағы адамдарға, сонымен қатар жоғары қауіп-қатер тобындағы адамдармен бірге тұратын адамдар немесе оларға күтім жасайтын адамдар үшін маңызды.

Елімізде тұмауға қарсы егуге дұрыс көзқарасты қалыптастыру арқылы халықтың денсаулығын нығайту және сақтау, адамдарға өзіне және өз отбасына денсаулық үшін таңдау жасауға және шешім қабылдауға көмектесу, тұмауға қарсы екпеден бас тартумен байланысты қауіп-қатерлерге және оның салдарына жұртшылықтың назарын аудару, ЖРВИ, тұмау жұқпасының алдын алу шаралары туралы халықтың хабардар болуын арттыру болып табылады.

Мақсаты: тұмауға қарсы егуге дұрыс көзқарасты қалыптастыру арқылы халықтың денсаулығын нығайту және сақтау, жеке және қоғамдық гигиена шараларын, иммунды алдын алудың пайдасы туралы, ЖРВИ қауіптілігі, тұмаудың ауыр зардаптары туралы, сондай-ақ салауатты өмір салтын қалыптастыру, денсаулықты сақтау және нығайту, мінез-құлықтық қауіп факторларының алдын алу бөлігінде халықтың ақпараттандырылуын арттыру.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Бұл жұмыс Нұр-Сұлтан қаласының емханаларының науқастары арасында тұмауға қарсы екпеге тұрғындардың көзқарасын зерттеу үшін жүргізілген сауалнаманың нәтижесінде құрастырылған. Сауалнама алу арқылы оның нәтижесіне талдау жүргізу, респонденттерден кері

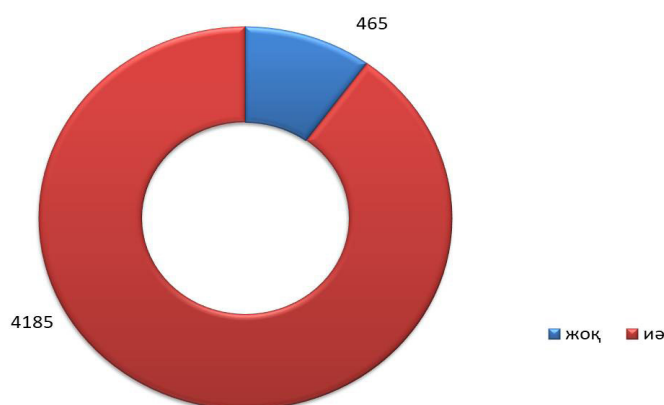
байланыс жинау, сауалнамада алынған материал нәтижелерін салыстырып, ұсыныстар беру қамтылған.

Сауалнамаға орта жасы 43 жасты құрайтын жалпы саны 4650 адам қатысты.

Жұмыстың нәтижесі

Сауалнама нәтижелері негізінде сұралған респонденттердің 82,0% - дан астамы ЖРВИ, тұмау вирустарының алдын алу мәселелерінде

ақпараттандырылғанын атап өтеміз. Атап кететін болсақ, респонденттердің 90%- дан астамы тұмауға қарсы екпе жасайтынын атап өтті (1 сурет).

Сурет 1 – «Тұмауға қарсы екпе жасадыңыз ба?» деген сұраққа жауаптың нәтижесі

Талқылау

Халықтың ЖРВИ, тұмаудың вирустары, жұқтырудың және олардың таралуының алдын алу жөніндегі шаралар, оның ішінде жұқпаларға қарсы жоспарлы екпе, сондай-ақ ЖРВИ, тұмауды ерте анықтаудың маңыздылығы, санитарлық жағдайларды жақсарту және таза суға қол

жеткізу, тамақ, балалар, коммуналдық және басқа да мекемелерге санитарлық бақылау туралы хабардар болуын арттыру жөніндегі жұмысты жалғастыру қажет.

Қорытынды

Халық арасында денсаулықты сақтау және нығайту, әрбір адамның өз денсаулығы үшін ортақ жауапкершілігін қалыптастыру мақсатында салауатты өмір салтын насихаттау және мінез-

құлық қауіп факторларының (табак, алкогольді тұтынудан бастарту, дұрыс және ұтымды тамақтану және дене белсенділігі қағидаларын сақтау) алдын алу бағытында жұмысты жалғастыру қажет

Әдебиеттер

1. Bilichenko T.N., Chuchalin A.G. Morbidity and mortality of the Russian population from acute respiratory viral infections, pneumonia and vaccination. *Terapevticheskii arkhiv*, 2018; 90(1): 22-26.
2. Li X., Li J., Meng L., Zhu W. et al. Viral etiologies and epidemiology of patients with acute respiratory infections based on sentinel hospitals in Gansu Province, Northwest China, 2011-2015. *Journal of medical virology*, 2018; 90(5): 828-835.
3. Vaccination is one of the most effective ways to prevent diseases. WHO, 2019. Web site [Accessed Sep 07, 2019]. URL: <https://www.who.int/topics/vaccines/en/>.

Received: 2019-07-12
Accepted: 2019-08-28
UDC 613.2/.3

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Assessment of the single meals of students of Astana Medical University

Lyazzat Berdaliyeva

Senior lecturer of the Department of Public health, Astana Medical University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Abstract

In the course of studying and evaluating the one-time nutrition of students of Astana Medical University, we found out that the nutrition of students is not rational. Allocating insufficient time for breakfast can lead to a deterioration in the health of students.

Key words: proper nutrition, diet, healthy lifestyle, balanced diet, students, Kazakhstan.

Астана медициналық университетінің білім алушылардың бір реттік тамақтануын бағалау

Бердалиева Л.С.

Астана медицина университетінің Қоғамдық денсаулық кафедрасының аға оқытушысы, Нұр-Сұлтан,
Қазақстан

Түйіндеме

Медициналық жоғарғы оқудың білімгерлерінің бір реттік тамақтануын зерттеу барысында, ұтымды тамақтанудан алыс екендігін байқадық және де екінші таңғы асқа бөлінетін уақыттың аздығы кері әсер ететіндігін көрсететіндіктен мұндай тамақтану рационы білімгерлердің денсаулығының төмендеуіне әкеліп соғатындығы әдебиетке шолу барысында дәлелденді.

Кілтті сөздер: дұрыс тамақтану, тамақтану тәртібі, салауатты өмір салты, теңестірілген тамақтану, студенттер, Қазақстан.

Оценка разового питания студентов Медицинского университета Астана

Бердалиева Л.С.

Старший преподаватель кафедры общественного здоровья, Медицинский университет Астана,
Нур-Султан, Казахстан

Резюме

В ходе изучения и оценки разового питания студентов Медицинского университета Астана, мы выяснили, что питание студентов не рациональное. Выделение недостаточного времени для приема завтрака может привести к ухудшению состояния здоровья обучающихся.

Ключевые слова: правильное питание, режим питания, здоровый образ жизни, сбалансированное питание, студенты, Казахстан.

Corresponding author: Lyazzat Berdaliyeva, Senior lecturer of the Department of Public health, Astana Medical University, Nur-Sultan, Kazakhstan
Address: Kazakhstan, Nur-Sultan, St. Beibitshilik, 49/a.
Tel.: + 7 7172 539424
E-mail: berdalieva.lyazzat@yandex.ru

Кіріспе

Салауатты өмір салты үшін ең маңыздысы дұрыс тамақтану. Халықтың көпшілігі өз денсаулығына немқұрайлы қарайды. Уақыттың жетіспеуі, азық-түлік құрамын таңдауда адамдар өздеріне шектеу қоятындығы, қазіргі таңда тұрғындардың өмір сүруі осы жағдайда азық-түліктерді таңдаудың жоқтығына әкеледі [1].

Сонымен қатар, теңестірілген диетелер маңыздылығы айтарлықтай зерттеу кезеңі артырады, психикалық және физикалық жүктемені арттырған кезде, және де теңестірілген тамақтану заманауи ғылымы тұжырымдамасына негізделген тәуліктік энергетикасын құрайды негізгі қоректік заттардың және басқа да маңызды азық-түлік факторларға салу қажет, сондай-ақ, жас адамның ағзасындағы ерекшеліктеріне сәйкес келеді. Жастардың ағзасында біріншіден нейрогуморальды әрі физиологиялық жүйелердің қалыптасуы аяқталмаған, сол үшін олар ұтымды тамақтанудың бұзылыстарына сезімтал [2].

Ақпаратты және эмоциалды кернеу білімгерлердің денсулығына ұтымды тамақтанбағандықтан белгілі бір талаптарды көрсетуі және көптеген аурулар үшін маңызды фактор болып келеді [3].

Ұтымды тамақтанбағандықтан теріс салдары бірден көрінбейтіндігі белгілі. Қандай да бір қоректік заттектердің тапшылығы, жасушалық алмасудың бұзылыстары, негізгі заттек алмасуының өзгерістері салдарынан уақыт өте келе организм ағзалар мен жүйелердің қызметін қолдай алмайтын күйге жетеді. Денсаулықтағы қауіпті бұзылыстардың алдын алу үшін адамның өз денсаулығына қатынасын өзгертуі, алдымен дұрыс тамақтануы және дене белсенділігімен айналысуы қажет.

Зерттеу мақсаты: Астана медицина университетінің білімгерлерінің екінші таңғы асын қабылдауын бағалау болып табылады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу Астана медициналық университетінің II-III курс топ білімгерлері арасында олардың тамақтану режимін, бір реттік тамақтануын зерттеуге бағытталған сауалнаманың нәтижесіне сүйене отырып

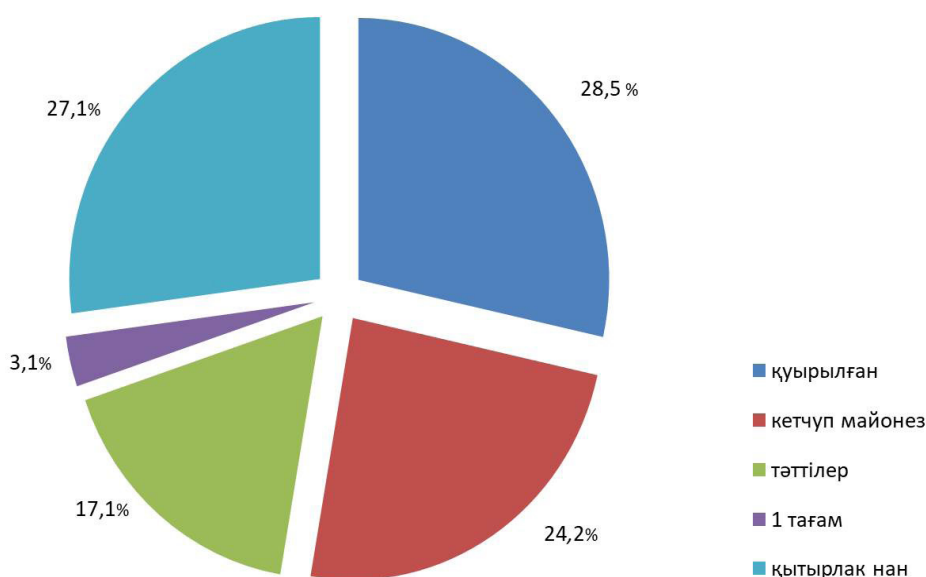
жасалған. Зерттеу үшін «нақты тамақтанудың қолма қол әдісі» қолданылған.

Барлық қатысқан білімгерлер саны – 300 адам.

Зерттеу нәтижесі

Зерттеудің нәтижесінде білімгерлердің көпшілігі екінші таңғы асты асханада сағат 10:00 -10:10 арасында қабылдайтыны анықталды.

Білімгерлердің тағамдарды еркін таңдауды жақсы көреді.

Сурет 1 – Астана медициналық университеті студенттерінің тамақтану сипаттамасы

Таңдау барысында жоғарғы калориялық тағамдарды көптен кездеседі. Көп жағдайда 28,5% азық түліктер пісірілген, қуырылған-бәліш, қамырға оралған шұжық, самса, күлше ірімшікпен. Одан ары 24,2% көп жағдайда майонезді, кетчупті тағамдар, оларға хот дог, пигоди т.б жатады. 17,1% білімгерлер өз таңдауларын шоколадқа, тәтті торттарға өз таңдауларын қойды. Қалған 3,1% бөлігі бірінші тағамды таңдады. Және де қытырлақ

нандарға (кириешки, чипсы) – 27,1% құрады. Зертеулер нәтижесі бойынша студенттердің 83% өз таңдауларын қуырылған заттарға, ал қалған 17% таңдауы десертке түсті.

Талдау нәтижесі бойынша, екінші таңғы ас бойынша тәуліктік энергия шығынының 24% ын құрады. Ал тәуліктік энергия шығынының физиологиялық қалыпты ұсынылатын көрсеткіші 10-15%.

Қорытынды

Осылайша білімгерлердің бір реттік тамақтануын зерттеу барысында, ұтымды тамақтанудан алыс екендігін көрсетеді және де екінші таңғы асқа бөлінетін уақыттың

аздығы кері әсер ететіндігін көрсететіндіктен мұндай тамақтану рационы білімгерлердің денсаулығының төмендеуіне әкеліп соғатындығы әдебиетке шолу барысында дәлелденді.

Әдебиеттер

1. Sorenson A. W., Wyse B.W., Wittwer A.J., Hansen R G. *An Index of Nutritional Quality for a balanced diet. New help for an old problem. Journal of the American Dietetic Association.* 1976; 68 (3): 236-242.
2. Rondanelli M., Klersy C., Perna S., Faliva M.A. et al. *Effects of two-months balanced diet in metabolically healthy obesity: lipid correlations with gender and BMI-related differences. Lipids in health and disease.* 2015; 14(1): 139.
3. Basit S., Tanwani R.K., Zehra T., Solangi, N. A. *Balanced diet. The Professional Medical Journal.* 2015; 22(10): 1304-1308.

